

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr. 87. ANUL XIII.

Telegrafulu este de doua ori pe septeman: joi'a si Dumineca. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la expeditura oiei pe afara la c. r. poste, cu bani gat'a prin scrisori francate, adresate catre expeditura. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. iar pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

trb provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru intea ora cu 7. cr. sirulu cu litere mici, pentru o dou'a ora cu 5 1/2 cr. si pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Sabiu, in 4/16 Novembre 1865.

Manifestulu Imperatescu din 20 Septembrie.

(Capetu.)

Amu tractatu mai antaiu partea cea mai grea, dar ceace ne privesece mai deaprobe pe noi (Germanii) a Actulu imperatescu din 20 Sept. Deca preste totu venitoriulu Manifestulu este o enigma pentru noi: acest'a nu se pote dice de locu si in privinti'a relatiunilor lui catra caus'a nostra cea germana. Partitele nostre cele liberali, forti'a caror'a nu este de felu politic'a cea mare, si facu de regula o judecata usiora despre acestu actu alu Imperatulu. Ele scutura deodata ce au mai multu mai putinu pe inima in contr'a lui, aplicandu simplice mesur'a liberalismulu la manifestu, strigandu firesce: ca acelasi este o calcare a juramentulu depusu serbatoresce asupra constitutiunei, este o recadere in absolutismu, in reactiune.

Adeveru este, ca, deca acest'a s'aru fi intemplat in Russi'a seu Bavari'a, ce a facutu Imperatulu Franciscu Iosifu in 20 Sept.: atunci Prussi'a seu Bavari'a n'aru mai ave nici o constitutiune, si noi (Bavarezii) ama fi gubernati in modu absoluticu. Ma Austri'a nu e statu ca altele; candu vei cantu la bazele sale ea nu e statu in sensulu modernu alu vorbeii. Ci Austri'a este unu imperiu de imperiuri si o corona de corone: aci se pote suspenda seu sterge o constitutiune, fara ca prin acest'a statulu sa devina fara constitutiune. Si dupa 20 Sept. mai suntu inca destule constitutiuni in Austri'a; vechile institutiuni in jumetatea ostica a Imperatiu s'au reactivatu chiaru prin Manifestu, si celea 17 diete de tieri ale ceilalte jumetati s'au redicatu la competinti'a loru, de ore ce acum si ele suntu chiamate a decide despre organizatiunea comuna a Imperiulu. Sters'a seu suspendat'a constitutiune din Fauru in adeveru n'a fostu nici odata o carta definitiva, seu celu putinu n'a fostu o constitutiune cu activitate recunoscuta. Ea a fostu numai unu experimentu a introduce in vieti'a dipl. de 30 Oct.: ea a fostu cum dice Manifestulu, „form'a exerciarei dreptulu representatiunei Imperiulu“, ce o daduse Imperatulu prin dipl. de 20 Oct.; constitutiunea de Fauru din capulu localu s'a aretatu ca capace de revisiune si ca un'a ce avea trebuinta de revisiune, si candu o jumetate a Imperiulu n'a vrutu sa o ia de basa, nici cu intentiunea de a o revede: atunci aceea de sine se facu nerealisabila si fara lunga vieti'a.

Ce e dreptu in radiosele dile de Maiu din 1861, candu liberalismulu germano-austriacu si serba renascerea incuviintiata de susu, siedea si pre tronu o ilusiune, ce intonasu prea tare dubios'a experimentare ca pe unu dreptu staviritu de constitutiune a Imperiulu. Ci dupre dreptu numai Diplom'a de Oct. cu principiile sale celea mari ale unei constitutiuni universali austriace este nerevocabila.

Acum ce a facutu Imperatulu, ca sa ajunga la scopu pre alta cale? Nu cum va si-a revocatu suprem'a plenitudine a puterei sale, spre a octroa unu modu nou de constituiune? Nici de cum. Densulu a facutu ce-va, despre ce este adeveratu ca se vorbesce multu prin tote statele, insa acest'a a esecuta in adeveru totusi nimene inca n'a cutezatu. Nici in venitoriulu celu mai aprope, statele cele mai renumite de liberale nu voru imita asi'a usioru esemplulu Austriei. Nu Angli'a pentru Irlandi'a s'a, nu Prussi'a pentru tierile sale Renane, fara a mai vorbi despre Franci'a cu centralisatiunea s'a. Imperatulu Austriei adeca a proclamatu pentru poporele sale intre baierile unitatii Imperiulu dreptulu de a decide de sine. Elu voiesce sa audia vocea representatiuniloru regatelor ostice, ca apoi, mai nainte de a decide insusi, sa asterna inaintea representatiuniloru legali ale celoru lalte regate rezultatele aceloru pertractari.

Si acest'a dicitu ca e Reactiune!

Nu e Reactiune, dar vedi bine ca e ce-va, ce nu pote conveni liberalismulu celui modernu. Manifestulu recunosce unu dreptu propriu, ce nu e subordinatu la bun'a placere a partiteloru dela putere seu la maioritati eventuali, si carele nu

se pote modif. ca fara voi'a competentiloru. Cum se scie, Dlu de Schmerling avea alta parere de acesta indreptatire propria. Noi (H. p. Bl.) cutezaseramu, pe tempulu candu se afla in florea cea mai frumoasa a s'a, a face declaratiunea: ca liberalismulu modernu nicairea nu e mai nepericulosu ca in Austri'a. Adeverulu acestei dise s'a doveditu acum. Sistem'a liberalismulu in Austri'a si pote citi din Manifestulu Imperatescu bancherotia. Alte staturi potu sa devina catu de modernu — liberale; Austri'a nu va fi nici odata; caci ea este unu imperiu de drepturi antitetice ce se balanceza intre sine.

Nimic'a din Manifestu n'a superatu pe partitele liberali germane, ca impregiurarea, ca nunumai asi'a numitulu senatu estinsu ci si celu angustu s'a suspendatu deocamdata. Cum se scie celu antaiu a trairu numai printr'o fictiune de dreptu. Indata ce s'au infatisiatu deputatii Ardealulu in Vienn'a, representatiunea (engere Reichsrath) tiereloru de corona germano-slavice s'a declaratu de representatiune (weiterer Reichsrath) a Imperiulu intregu. Acestu jocu cu fictiunile de dreptu trebuiau sa inceteze odata. In starea acest'a nu se potea face nice unu pasu spre intielegere cu Magiarii, cari, cum se scie, pusera conditio sine qua non, ca Ardealulu sa se unesca cu Ungari'a si in Pest'a, sa si trimita deputatii. Cu acest'a senatulu estinsu (weiterer) de sine era defacutu. Pe celu angustu insa vocea liberalii ca sa li se conserveze la tota intemplarea; caci ei credeau, ca acestu corpu aru ave chiamarea: ca de sine si prin sine sa racteze cu diet'a magiara din Pest'a despre intielegere. Ma acest'a, cum se pote vede la prim'a vista, aru fi fostu Dualismulu recunoscutu in principiu. In Vienn'a parlamentulu centralu alu tieriloru germano-slavice, in Pest'a parlamentulu centralu cu supremati'a Magiara.

Eac'a pentru ce a trebuitu a se sista in activitatea sea si senatulu imperialu angustu.

Manifestulu Imperatescu din 20 Sept. nu voiesce ast'a e chiaru ca lumin'a sorelui — nu voiesce dualismulu, acel'a voiesce, intre dualismu si unitarismu, unu ce mediu, ce se obicnuiesce a se numi cu numele Federalismu. Si acest'a e caus'a ca in partea germano-slavica a Austriei dincolo de Lait'a deocamdata n'au reirasu decatu dietele tieriloru ca reprezentatiuni legali.

Imperatulu in 20 Sept. a facutu, ce nu potea sa jase nefacutu. Dar acum la ce rezultatu ne potemu ascepta cu probabilitate?

Acest'a, este invederatu, jace in manile Dietei unguresci. Atat'a se pote dice; ca gubernulu din Vienn'a a patit'o cu Magiarii, ca Tarquinu celu mandru cu Sibil'a. Deca s'aru fi intreprinsu organizatiunea intregi Austrie in sensu liberalu indata dupa pacea dela Parisu, pe atunci adeca, candu Imperiulu trecea de tare, nu e indoiela ca Magiarii aru fi datu multe forte estinu; caci in urm'a insurrectiunei cei sangerose dela 1848 era in contr'a loru o numerosa partita, ce sa tinea in fapt'a de teoria asi'a numita a resuflarei (Verwirkungstheorie) si n'ai crede cu ce conditiuni modeste s'aru fi multiamitu Magiarii pe la 1857. Au fostu voci, cari se radicasera strigandu ca Austri'a se apace pe calea constitutiunei, ma cine le-a auditu in mijloculu huetulu ce-l facea Allgemeine Zeitung in coru cu asi'a nimitele foi catolice, cari erau pana in gutu amorisate in sistem'a lui Bach, invatiandu, ca jace in interessulu germanu ca inainte de a se da poporeloru austriace constitutiune, ele mai antaiu cata a se cresce spre aceea in scola unu absolutismu burocraticu luminatu. O idee acesta forte afinita cu liberalismulu modernu.

Si astfelu ceea ce Austri'a vinctoria n'a voitu sa dea rogata fiindu acea apoi vincta s'a veditu nevoita la rondulu seu a face imbieri. Ci acum, la 1860, acestea concessiuni numai multiamia pe Magiari. Cu tote acestea lucrurile totu aru fi potutu lua o directiune favorabila, deca orbi'a cerbicu-

sa a liberalismului germanu n'aru fi stricatu tóte. Acésta directiune dominante in Vienn'a voia cu ori ce pretlu unu parlamentu centralu austriacu, va sa dica unu Unitarismu formalu, imbracatu in forme constitutiunali. Chiaru si constitutiunea de Fauru aru fi potutu dá dela sine singulareloru tieri de corona o autonomia in mesura indestulátore. Tóte dependeau dela esecuaarea acei'a. Ma D. Schmerling, si lasase la spate o portitia prin care totási sa póta trece cá contrabanda parlamentulu centralu alu Imperiului. Unu §. ne insemnatu erá acest'a ce tractá despre senatulu imperialu angustu si despre reporturile sele cu singularele diete ale tieriloru. Si in adeveru abia ca s'a fostu adunatu acestu senatu imp. angustu, si indata incepá de fapta a se gerá cá parlamentu alu Imperatiei. Patru ani de pace intregi s'au petrecutu cu acésta incercare de a furisia centralistiunea parlamentaria in contradicerea cea mai flagranta cu Dipl. de Oct., in locu de a fi ocupatu cu o radicala reforma a administratiunei si cu descarcarea si usiurarea bugetului.

Sate mai miri, ca Magiarii, dupa o indoita devenire a regimului germanu din Vienn'a acum inca si mai putinu voru sa audia de concessiuni! Dá, candu liberalii nostri germani aru poté díce: En veniti in cóci, voi Magiiloru si vedeti eac'a ce amu fácutu noi. Visteri'a ni e plina! Dar abia gubernulu Belcredi, pe cari ilu urascu acei'a, a potutu sa faca posibil'a o iconomi'a de 30 milióné, pe cari Schmerling le declarase cu neputintia. Abia acestu Ministeriu nou s'a apucatu seriosu a pune securea la redacin'a reului, spre a reduce legiunile de amplotiati cari cu unu nmeru de militia pré mare rodeá pe'ntrecute la meduv'a tieriei. Abia acum se scie ca numai la control'a finantiiloru se potu demisiuná o parchie de mii de oficianti, fára scaderea oficiului. Totu omulu cu minte se intreba; dar pentru Ddiu, de ce tocmá acum sa se faca acést'a si pentru ce gubernulu de mainainte a fácutu nmai daterii fára a se gândi la reforme? Dar acéla a gubernatu liberalu dupre massim'a B o t s c h a f t e r u l u i l u i F r ö b e l : „ca adeca burocrati'a in Austri'a este unu institutu istoricu, si totu omulu, care cutéza a se atinge de acéla, va cadea cu experimentulu seu.“

Intr'aceea in Ungari'a s'au stersu tóte semnele, ce distingea pe partite. Numai e nici o stare pro séu contra la legile din 1848. Vechii conservativi, de voru mai fi dalde astia, astadi n'au alta programa decâtu cea a Deákistiloru liberali si acést'a nu se deosebescu pré tare de partita asiá disa a decretistiloru. Uniune personala pura si dualismu principialu — toti se paru a fi uniti in acést'a. Cátu de multu séu câtu de putinu voru concede Magiarii pentru afacerile comune ale Imperiului, si óre Imperatulu fi-va in stare a tiné si in câtu la unitatea monarchiei si la Austri'a ca putere mare — acést'a trebuie sa ne invetie venitorulu prossimu. La tóta intemplanrea diet'a magiara are plaselele in mâna, ce le-a perdutu elementulu germanu prin nebuni'a doctrinariloru liberali ai sei.

Sa ne spunemu pre scurtu parerea nóstra nedatatória de norme. Austri'a pentru sine nu e perduta, dar e mare téma ca ea va fi perduta pentru noi isti germani din tier'a Germani'a.

Monarchi'a a mai trairu si mai demultu cu dualismulu, si ea la casulu celu mai reu va poté iaresi trái cu acelasi. Vedi bine ca in diu'a de astadi dualismulu n'aru fi decâtu uvertara unui sieru nou de lupte interne. In ce chipu pâna acum Germanii si Magiarii se luptara unii contr'a altor'a: asiá de aci inainte si Germanii si Magiarii in unire, dar fia-care, in sver'a sea, voru avé sa póte lupte contr'a natiunalitátiloru ce nu-su nici germani nici magiari. Dualismulu triumfatoriu n'aru fi o pace; ci numai unu armistitiu de durata mai scurta séu mai lunga; — Imperati'a totusi aru mai duce o si asiá. M.

Circulariulu Ministrului Belcredi.

Ministrulu de statu contele Belcredi au emis unu circulariu cátra siefii tieriloru transilaitane, prin carele ii provóca pe acést'a la o administratiune mai simpla, mai scurta si prin urmare si mai estina decâtu cea pâna acum. Tint'a ministrului e laudabila si va aflá de siguru cea mai buna primire la poporu, carele in adeveru e apasatu prin administratiunea cea traganata a protocolarismelor si mai scie Ddiu cum se mai numescu, cari ingreuiadia mergerea lucrurilor, ingreuiaza pe statu si pe pártile respective.

Nu potemu dar nici nu aflámu de lipsa a impartasi in tóta estinderea acelu circulariu, si facemu numai unu micu estrasu, din care sa se póta convinge celitorii despre adeverulu celoru de mai susu.

Ministrulu díce in circulariulu seu între altele:

Dupa esperinti'a castigata de mine insumi cu atátea oca-siuni, in tempulu de fatia nu se intempla nimic'a séu fórte putinu, fára de a se luá pén'a a mâna si fára inca de a se concepe câte unu scriptu câtu se póte mai lungu, care

scriptu apoi are sa tréca prin tóte stadiurile de manipuliune si sa ocupe o multime de mâni.“

Recomanda apoi cu tóta seriositatea, ca oficiile sa intrebuinteze mai bine cá pâna acum dilele oficiale (Amtstage), folosindu ocaziunea acést'a spre impartásiri deslusitóre in lucrurile tinátore de oficiu, care pentru, cá sa fia mai bine intielese de cátra antistii comunali sa se faca prin graiu; asemenea recomanda oficiiloru, ca si acelea sa primésca desluciri verbale dela antistii comunali si sa nu ascepte totudeun'a, cá sa se faca scrisori pentru totu lucrulu de nimic'a. Déca e inse de lipsa de a se scrie ce-va, aceea sa se faca in putine cuvinte pe ac-tulu respectivu séu sa se iea unu protocolu scurtu. Caus'a ca multi antistii comunali au antipathia cátra pertractárele din dilele oficiale o adscrie impregiurárei, ca cu ocaziunea acelor nu se urméza in modulu aretatu.

„Ca cu ocaziunea pertractáriloru comisiunale se potu terminá si alte afaceri atingátore de populiunea comunei unde se afla comisiunea, séu se potu aduná desluciri in privinti'a loru etc. etc. de sine se intielege, si din partea populiunei carea aru fi prin acést'a crutiata atátu in tempu câtu si in bani, s'aru primí cu multiamita.“

„Referatele“ continua mai departe“ care se facu din partea oficiiloru inferióre cu ocaziunea asternerei de recourse la unu oficiu de tíera potu sa remana cu totulu afara. Recursulu sa se astérna dupa formele prescise dregátoriei acelei contr'a a cárei decisiune are a se face recursulu. E de ajunsu acum déca oficiolatu acést'a scóte simplu actele respective din registratura, pre cari dimpreuna cu recursulu si cu insemnarea actelor se tramitu instantiei mai inalte. Aici apoi e tréb'a referintelui ca sa ceteasca actele respective, Se afla in recursu date, cari prin acte nu suntu destulu de chiarificate, atunci e de ajunsu a se alaturá observárele de lipsa pentru chiarificarea oficiului mai inaltu . . .“

Foile viennesse venindu a critisá actulu ministrului se impartu in dóue párti si adeca unele cari lu aproba si altele cari nu aflu ce-va de insemnatu in trensulu. „N. Fr. Bl.“ care inca sa tine de cele aprobátore afla din tóte privintiele de buna si salataria mesur'a acést'a a ministrului si díce între altele, ca cu deosebire poporulu dela tíera va sa simta binefacerea cerculariului ministerialu, cáci acéla adeca poporulu pâna acum nu potea privi in amplotiatu pe mijlocitoriulu între elu si între comunitate, ci numai pe organulu unei tiránii despoiatóre, cárei'a trebuia sa se supuna cá unu cuceritoriu străinu, cá unei ocupatiuni inimice, dar cátra care purtá in anim'a sea sentieminte rele si dorintie periculóse ori, (díce totu acea fóia,) vorbindu mai populariu, o poftea la toti dracii, cu tóte ca i fácea complimentele cele mai adenci.

Preum vedemu cestiunea sa inverté mai multu numai pre lângá manipuliune. Déca au cerutu si administratiunna de pâna acum, cá dregatoriulu sa nu fia numai capacitate dar sa aiba si consciintia, acum i se deschide câmpu si mai largu si i sa da ocaziunea cea mai buna de a face intrebuintiare de amendóue si prin acestea de a se face placutu séu neplacutu iubitu séu neiubitu inaintea poporului. Bine aru fi candu bunetatea acestoru mesuri in privinti'a manipuliunei s'aru estinde si asupr'a nóstra a acestoru de dincóce de riulu Lait'a cu tóte bunatátile ei.

Revista diuaristica.

Escessele ce se intempla la alegeri cu deosebire in Ungari'a au atrassu nu numai atentiunea opiniunei publice, dar chiaru si a locotiintiei unguresei, care prevóca intr'unu tonu confidentialu parintiescu pe tóte oficiile respective sa ia mesuri, ca natiunea sa nu se mai compromita prin asemenea lucruri. Cum au intielesu unii acésta provocare parintésca vedemu mai din tóte díuarele, dintre cari unele cu multu umoru si sarcasmu vorbescu despre o intemplanre destulu de durerósa dela Strigoniu, unde unu amplotiatu s'a incercatu a sterpi inclinarea la escesse cu ocaziunea alegeriloru, prin batai'a dupa usulu celu vechiu antemartialu.

„Zukunft“ ne spune in revist'a sea diuaristica ca Slováci au serbatu congressulu loru natiunalu in 24 Octobre cu ocaziunea serbárei dilei natale a Eppulu Moise. La acestu congressu au fostu adunati in sesiedinti'a mentiunatului Eppu fruntasii natiunei slovace unde dupa „Pestbud. Vedom.“ s'au statoritu urmatoriulu programu: 1) a lucrá din tóte poterile cá in fia care cercu slovacescu sa reese cu unu deputatu natiunalu; 2) toti deputatii de natiune slovacesca sa voteze la diet'a din Pest'a in cestiunea natiunalitátiloru si in tóte cestiunile ce stau in legatura cu acést'a, unanimu, 3) toti reprezentantii natiunei slovace sa mérga in caus'a egalei indreptáiri totdeun'a in concordantia cu reprezentantii celorlalte natiuni nemagiare din Ungari'a, si adeca cu Rusinii, Serbii si cu Románii.

„Serhobran“ publica unu programu alu vestitului patriotu

serbu, Georgiu Stratimiroviciu carele se reduce cam in urmatoarele: Complanare cu statulu intregu; recunoscere de cause comune, regimu constitutiunale de dreptu; revisiunea legiloru din 1848 in favorea natiuniloru nemagiare din Ungaria; reactivarea autonomiei municipale si arundarea comitatelor dupa natiunitati; sustinerea privilegiiloru serbesci incatu acelea nu colideza cu integritatea Ungariei; solidaritatea intereseloru natiunei serbesci cu ale celorlalte natiuni nemagiare din Ungaria; in fine: uniunea regatului triunitu cu Ungaria cu conditiunea de a fi garantata autonomia politica natiunala a serbo-croatiloru in intregu cuprinsulu regatului triunitu prin pacte bilaterale.

Aflamu din diuerite diuare ca in Domobranu s'a publicatu o declaratiune din partea mai multoru Croati de fractiunea dualistica si natiunala, din care se vede ca aceste doue partide se intempla o fusiune, despre carea „Zukunft.“ dice ca acum se intempla din nou. Fusiunea acést'a au esisitatú si sub ministrulu Schmerling.

In Galiti'a cu deosebire dela finea lui Septemvre a. c. incepe e se areta mai multa vietia. Polonii inse se pare ca nici acum nu au uitatu ideile tradiuionale ce le-au urmatu seculi intregi cu fratii loru Ruteni si asiá nici adi nu le vine bine a împarti tocmai egalú si fratiesce cu cei din urma bunatatile vietiei constitutiunale. Rutenii fatia cu astfeliu de impregiurari s'au adunatu in giurulu Metropolitulu loru Litwinowicz si si-au formatu urmatoriulu programu: Unitatea imperiului austriacu; credintia neclatita cátra cas'a domnitore austriaca; autonomía tierei pre langa institutiuni liberali; crescerea, imputerirea natiunitatii rutene; vre-o câte-va puncte atingátore de egal'a portare a indetoririloru si scaparea totala de remasitiile roboteloru si in fine pace si armonia si egal'a indreptatire intre natiunitati cu delaturarea a ori ce aspiratiuni suprematisátore.

Representatiunea natiunei sasesci.

Nr. Univ. 707 1865.

Maiestatea Vóstra!

Preagratióse Imperate si Dómnne!

Prin diplom'a imperatésca din 20 Oct. cu carea Maiestatea Vóstra vati induratu a emite o lege cardinala irrevocabila si durátore, spre asecurarea, statorirea si representarea legaturii de dreptulu de statu a monarchiei intregi, s'au restatoritu prelanga constitutiunile regatelor si tieriloru tinátore de corón'a unghuresca si constitutiunea Marelui Principatu Transsilvani'a intre marginile fipsate in aceea si (diploma).

Acestu actu, care cuprinde imperiulu intregu, fu unu monumentu preliosu alu petrunsiátorei intielepciuni de regentu, care avea de basa nisuinti'a, impacandu, de a legá cu lipséle cele reali ale monarchiei, suvenirile, ideile de dreptu si pretensiunile de dreptu ale tieriloru si popóreloru; si ce i au datu aceliu'a o santientia si uai inalta si morala, fu maritimósa si nobil'a incredere, cu carea Maiestatea Vóstra in deplina linisce ati concreditu prudentiei celei mature si zelului patrioticu alu toturoru popóreloru imperiului, prospera desvoltare si întarire a institutiuniloru celoru parte date, parte redesteptate prin nou'a lege cardinala.

Cu privire la Transsilvani'a s'a aretatu verificarea institutiuniloru redesteptate si complanarea acelor'a cu referintiele faptice ale tierei, pe carea o conditiuná lips'a de „schimbári afundu taiátore“, mai antáiú intru aceea, ca prin p. n. biletu din 20 Oct. si 21 Dec. nu numai s'a inceputu introducerea preliminariloru pentru o reprezentantia a tierei corespundiátore atátu pretensiuniloru celoru de mai nainte indreptatiti, câtu si recerintieloru natiuniloru, bisericeloru si staturiloru pâna aci neindreptatite, ci s'a ordínatu reintroducerea de organe constitutiunale administrative pentru afacerile publice cari nu fura rezervate pertractárii comune.

Procederea acést'a au manifestatu seriozitatea regimului si au potutu trece de garantia intarítore in incredere, ca in adeveru marelui principatu Transsilvani'a si diferiteloru lui natiuni, fiindu in via legatura cu cele alte párti ale imperiului, i remane durabilu garantata istoric'a sea desvoltare de dreptu autonóma.

Patent'a imperatésca din 26 Fauru 1861 au intaritu asceptarea acést'a, pentruca articululu alu sieseala alu acelei'a declara si constitutiunea marelui principatu revocata in vietia intre marginile diplomei din Octobré de o parte intregítore a constitutiunei imperiale.

Restatorirea dreptului de statu transsilvanu au avutu de urmare necesaria reinviarea municipalismului si a toturoru drepturiloru si libertatiloru natiunei sasesci, cari suntú chizesiuite prin acestu dreptu de statu, pentruca natiunea sasésca form'a, dejá in urm'a pactului, amesuratu cáru fura chiamati colonii nemtiesci inainte cu siepte sute de ani in o tíera pe

atunci inca desiérta o esistintia de sine statátore cu dreptulu statutariu intre connatiunile tierei.

Miscata de bucuria pasi natiunea si cu dens'a intrég'a populatiune a tierei sasesci in refolosirea drepturiloru de multu lipsinde; simtiementalu de multiamire cátra monarculu incecá ori ee plângere asupr'a dileloru trecutului; ea avea mangaierea consciintiei libere de imputári, ca ea n'au fostu de vina, déca dupa o lupta durerósa pentru simtiemintele parintesci ale Maest. Vóstre, au trebuitu sa se aplice si in Transsilvani'a o manuire mai stricta a puterei regimului.

Au fostu asiá dara numai eflussulu simtieminteloru de multiamita pentru restaurarea repositiunei vechi si istorice de dreptu, candu Universitatea natiunei sasesci in representatiunea sea preaumilita din 29 Martiu 1862, aducendu-si aminte de chiamarea ei de a scuti corón'a, s'a declaratú gat'a a sprigini din tóte pnterile unei vointie oneste, in cerculu seu constitutiunale, opulu celu mare pentru o deslegare împaciutóre cestiuiloru de statu, pusu de cátra M. V. in lucrare prin legile cardinale din 20 Octobré 1860 si 26 Februariu 1861.

Declararea natiunei sasesci au aflata inaintea corónei cea mai deplina recunoscintia.

Aduncu miscati ne aducemu si astadi aminte de cuprinsulu acelu inaltiatoriu alu p. n. decisiuni din 18 Octobré 1862, in carea preagratiós'a placere a M. V. s'a induratu a se esprimá:

„In cuvintele patriotice ale representatiunei natiunei sasesci din 29 Martiu 1862 recunoscú cu adeverata bucuria unu nou argumentu de credintia si alipire, ce au pastratu totdeun'a cátra Mine si cas'a Mea.

Alipirea cátra constitutiunea imperiului data de Mine prin diplom'a Mea imp. din 20 Octobré 1860 si patent'a Mea imp. din 26 Febr. 1861 esprimata cu otarire in aceea (representatiune) Mi servescé tocma asiá spre adeverat'a multiamire, precum si sincer'a declarare a populatiunei pamentului sasescu, de a fi gat'a a-si dá concursulu ei la edificarea referintieloru juristico politice ale Marelui Principatu Tranni'a si la respectele acestui'a fatia cu intregu imperiulu Meu.“ (Va urmá)

Fogarasiu 12 Novem. Onorata Redactiune! Asupr'a operatiuniloru pentru alegerile deputatiloru dietali in districtulu Fogarasului s'au scrisu multe prin jurnalele patriotice. Inse mai nice unulu din ele n'au constatatu faptulú curatu obiectivu, ci s'au silitu din resputeri ale acomodá tendentiositáti, ce o persecuta fia-care partida politica. De aceea, adresandu-me cátra organulu publicitáti, celu conduci D-ta, me voiu adoperá, cá sa dau intr'ensulu o icóna cátu se póte de fidela, despre cele intemplete in situatiunea presenta pe terenulu tierei Blachorum.

D. Capitanu supremu, curendu dupa ce a luatú cárm'a administratiunei, a formatu Comitétulu universitáti districtuale din 60 de barbati inteligenti, intre cari mai multu de doue tertialitáti suntú románi, — si l'au convocatú pe 24 Octomvre a. c.

Inca inainte de diu'a siedintiei, se adunara cea mai mare parte a membriloru románi, cá sa confereze despre unu programu, dupa care aru avé a sa tine in siedintia. Cari de cari mai iscusiti. Unii cu protestulu asiá numitu dela Blasiu, (?Red.) alii cu program'a esita din din areopagulu „G. Tr.“ (?Red.) sub titlu: „Temeiuri pentru abstineréa generale dela alegeri“, alii mai moderati cu idea unei representatiuni seu celu putinu cu darea unei reserve la protocolu.

Dupa o conferintia tienuta in fine si la cas'a Dlai Capitanu supremu, acést'a convinse pe deplinu pre cei de fatia, ca o passivitate propusa in susu atinsele programe, in districtulu Fogarasulu cu vr'o 3000 alegatori nobili e cu nepotintia, ceace intemplárele dela alegeri a justificatu pe deplinu. Cu tóte acestea unii membrii in ultimulu momentu s'au determinatu a cercá retragerea din Comitétu.

Siedinti'a s'au deschisu cu o cuventare potrivita impregiurárilor, unde D. Cap. supr. intre altele a accentuatu: ca elu se va bucurá din sufletu, „déca va poté contribui, cá di-ferintiele politice, ce au imgreunatu orizonulu patriei de atá-t'a tempu, sa se complanedie spre multiamirea toturoru locuitoriloru, si intre natiunile conlocutóre sa se stabilizeze o date o frátietate sincera si basata pe perfect'a egalitate si dreptate.“ „Se va bucurá mai departe déca in specie natiunea romána prin o portare loiale si plina de intielepciune politica va soi sc-si traga si din situatiunea presenta cele mai competente folóse.“ s. a. —

Dupa acést'a cuventare introductóre s'au verificatu membrii si s'a constituitú siedinti'a, apoi Capitanulu supr. a datú sa se cetésca instructiunile, decretulu guberniale, si rescriptulu regescu privítore la alegerea deputatiloru, si a fácutu pe adunare atenta ca, fiindu ea chiamata numai ad hoc pentru pregatirea alegeriloru, la ordinea dilei nu va poté veni alta ni-

mic'a, decâtu decretulu și rescriptulu convocatoriu. Acestea punendu-se la discușiune, presidiulu a dechiaratu, că discușiunea e liberă, până candu rămâne între marginile bunici cuviinție parlamentare, și se va tine de ordinea dilei.

Insinuandu-se unu membru romanu la cuventu a întrebatu pe Cap. supr. ca nu pôte relax'a (?) ce-va din instructiunile sele. Acest'a : nu ! și cu aceste cuventatoriulu s'a retrasu. — După ce la repetite întrebări deca mai voiesce cinev'a a luă cuventulu, nu i-au mai insinuat nimene, Capitanulu supr. a dechiaratu discușiunea de incheiata, și a denumitu comisiiunile alegatôre.

La 2 ôre s'a verificatu protocolulu, și membrii cu alti onoratori la 100 de persône au participatu la prandiulu datu de Capitanulu supremu. Aci între toasturi apoi s'au deslegatu limbele și între altele s'au discutat și caus'a uniunei destulu de liberu, și mai bine că în siedint'a Comitetului. —

În 8 până în 11 l. c. au decursu și alegerile în două cercuri la Voil'a și Siercaiti'a. Mi aru fi placutu că Redactiunile romane cu totu personalulu lor, și cu deosebire — cu Domni autori ai „motivelor pentru retinere“ etc. să fie fostu de fatia. Dara le voru spune cei ce au fostu presenti. Noi ne restringemu a indestulî încâtu-va curiositatea publicului.

Intipuiti-ve, ca Districtulu Fagarasiului numera la 3090 de alegatori, dintre cari 440 censualisti, iară totii ceilalti la 2650 boieri nobili cea mai mare parte proletari. — Intipuiti-ve ca acesti'a au venitu la locul alegerei fără conducatori inteligenti, pentruca esti'a să tînu de „motivele pentru abstinerere“, — fără preoti și dascali, pentruca acesti'a că atari n'au dreptulu de alegatori. Intipuiti-ve ca acêsta masa de alegatori au fostu lasati pe man'a agitatorilor, cari cu beuturi, cu bani, cu promisiuni, ca deca voru alege pe cutare seu cutare grofu, acest'a nunumai i va ospetă după alegere grofescă, dar elu va restituî și boierimea merunta în drepturile și esemtiunile antemartiali etc., apoi abstinei dela alegere, seu celu puțin fâi să si aléga pe candidatulu seu. — Aicea să si fi executatu Dlu autoru alu „motivelor“ program'a s'a. — Sa vada Dnii Redactori ce lesne e a fabrică la programe și a critică pe amplotiati de ce nu le executéza, de ce suntu vendiatori etc. Ei, dara voru dice Dnii Redactori : „Noi suntemu diplomati facemu casus belli, — voi suntetu beliduci purtati lupt'a!“ — E adeveratu, ca deca e iertatu a compară esemple mari, cu lucruri mai mici, apoi asemanarea e buna. Numai între Redactori și amplotiati și între diplomati și beliduci totu e ceva deosebire fina (în duplulu întielesu alu cuventului). Deca diplomatii s'feclescu unu casus belli, celu puțin crutia onôrea beliduciloru la ori ce resultatu, pe candu unele Gazete de ale nôstre ori cum ese lucrulu, toldeun'a striga, ca oficialii, Archiereii, și alti conducatori suntu vendiatori de natiune etc.

Deca totusi din alegerile din Distr. Fagarasiului, pelânga tóta lupt'a cea înversunata, s'au salvatu onôrea, apoi meritulu de buna séma nu e alu motivelorulu! —

Incheiu cu resultatulu, ca în Distr. Fagarasiului s'au alesu de deputati Vicariulu Antonelli și Protopopulu Metianu.

Unu martoru.

Varietăți și noutăți de di.

Michailu Orbonasiu de Vaid'a-Hunyadu,

Assessorulu la Tabl'a regia transsilvana, după scurte suferinție repôsă în Domnulu Joi în 28 Oct. a. c. în anululu 63-lea alu etatei sele, lasandu sotia, fii, fiice, nepoti și nepôte, consângeni, amici și amice patrunci de durere pentru destulu de grabnic'a sea mutare din acêsta viétia. Perderea acêst'a și natiunea are dreptu sa o plânga pentru ca repôsatu că parinte, că amplotiatu și că barbatu inteligente au contribuitu multu la radicarea și vadi'a natiunei sele. Fia-i tierân'a usiôra!

— (Unu documentu istoricu.) Amu ctitu într'unu diariu romanescu, ca cancelarul de curte alu Ungariei Esc. Sea D. Georgiu Mailatu aru fi Românulu de origine. La notiti'a acêst'a unu diurnalu magiaru a replicatu cu ôresicare ironia, ca noi adi — mâne vomu reclamă dela densii și pre Franciscu Deacu.

Cu tôte ca amu cuventu a crede, ca Franciscu Deacu și trage originea s'a dintr'o familia romană din Macedoni'a, și ca unu Mikó, Kendeffy, Józsiika, și alti mai multi suntu de vitia romană, — totusi astadata voiescu a aretă numai, ca comunicatiunea diurnalului romanescu despre Georgiu Mailatu nu e scornitura.

Se scia de comunu : ca multi Români nobili se afla și astadi în Ardélulu și Ungari'a cu numele Mailatu, cetiti colectele, contribuiriile din jurnalele romanesce și veti află, ea Mailatii, cari dóra nici nu sciu limb'a magiara: nu lipsescu de acolo.

Redactoru respundiatoriu Nicolau Cristea,

Celu ce aru dice, ca aceste familii candu-va au fostu familie magiare, și cu tempulu s'au romanisatu aru gresi fôrte tare și aru veni în contradicerea cea mai mare cu istori'a Ungariei și a Ardealului, din carea nici eu sil'a n'ai puté stôrce unu argumentu spre a documentă : cumca atare familia magiara s'aru fi romanisatu; — pecandu din contra, au fostu și suntu și astadi multi Români magiarisati. Cine cunôsce celu puțin alfabetulu din constitutiunea și starea politica a Ungariei și a Ardealului, — nu va poté afirmă seriosu, ca Magiarii aru fi avutu voia canduva a schimbă lingur'a cea de aur cu sap'a de lemn.

Altcum și istoricii magiari mi dau dreptu în acestu casu specialu, numindu-i dea dreptulu pre Mailati de Romani.

Amu o colectiune de documente istorice, edata prin cont. Iosifu Kemény și Stefanu Kovács la an. 1837. „Erdélyország Történetei Tára“, în carea s'a tiparitu și unu diariu (diarium, napló) a lui Gavrilu Mindszenty din an. 1540. în care autorulu, fiindu increditululu curtiei regesci, descrie cãlători'a regelui Ioan e cătra Ardealu spre infranarea lui Stefanu Mailatu și Emericu Balassa, cari cfeptuira în Ardélulu o rescolă în contr'a regelui.

Despre Mailatu în diariulu acest'a amu aflatu urmatôrele :

„... Ferdinandus német király pedig ezen kötést (adeca punctele păcii din Oradea mare la an. 1538.) megzavarta azzal, hogy vajda uraimékat, kik Erdélyben valának sok szép erős várak és jószágok birtokában, elcsábította urunk EÖ Felsége hütétől, valának is sokan, kik királynak EÖ Felsésének szemire hánytak, hogy oly semmi, sehuni oláhembernek, mint Mailáth uramnak ö kegyelmenek annyi hütöt, jószágot adott; bizony más ember inkább megérdemlette volna ez tisztet. . .“ (pag. 9. *)

Autorulu diariului dice mai departe (pag. 10.) ca regele, înainte de a plecă cătra Ardélulu, la prândiu a beutu vinu rosiiu, dicendu cu glum'a cătra Mindszenty : „Lám Kegyelmed! iszuk már az veres bort is, mert majd kikopunk borból, ha Erdélynek indulunk, az hol Majláth uram kipusztított várainkból és bizonyal pinczéinkhez is nyult, mert szereti ő kegyelme a jó bort; tudja meg tehát kegyelmed, hogy az oláh, az mig szegény, addig csak a kocsmában iszik bort, — ha van miből; de ha nagy ur lesz, akkor asztalán tartja drága pinczéjét.“ **)

Destulu a cită atăt'a din acestu diariu semnu de tóta credinti'a, în care Mailatu pe totu locul se dice a fi românulu. „Concordi'a.“

*) „Eara Ferdinandu imperatulu nemtiescu au turburatu acestu tratatu prin acea fapta a lui, ca pre domniui Voivodă cari în Transilvani'a era în posesiunea multor cetăți și bunuri iau sedusu (amagitu) dela credinti'a Mai. Sele Domnului nostru (Ioanne); s'au și aflatu multi cari facura imputatiuni Mai. Sele regelui, ca unu venitura de romanu, ca și Esc. Sea D. Mailatu iau datu atăt'a crediamentu și bunuri; altulu, dieu, aru fi fostu mai vrednicu de asta onôre.“

**) „Vedi dta, acum bemu și vinu rosiiu, ca-ce acusi vomu duce lipsa de vinu, de vomu pleca cătra Ardealu, unde d. Mailatu ne-au scosu din cetățile nôstre și negresitu se va fi intinsu și la vinatiile nôstre, ca-ce Dsale i place vinulu bunu; sa scii dta, ca Românulu până e seracu numai în crisma bea vinu, de are pe ce, însa de ajunge la domnia mare atunci vinatiile cele scumpe le tine pe mésa.“

Insemnarea

despre sum'a baniloru adunati din bunavointia dela binesimțitorii crestini gr. or. din dieces'a Caransebesiului pentru castigarea odôrelor episcopesci ale noului Episcop.

Comun'a Cerov'a în Protopopiatulu Oravitiei 20 fl. Com. Ciclov'a romană în protopopiatulu Bisericei Albe 25 f. 50 xr. Comunele bisericesci din Compani'a Petnicului 22 f. Comun'a orasiana din Bocsi'a 60 f. 10 xr. Comunele bisericesci din Compani'a Cornarevei 15 f. Comunele bisericesci din Comp. Cornei 36 f. Comun'a bisericésca a Iamului în protopopiatulu Versietului 8 f. Com. bisericésca din Mehadi'a 33 f. Com. biser. Bodiovitiu 25 f. Com. biser. Prilipetiu 12 f. 12 xr. Comun'a biser. din Corni'a 5 f. Com. biser. din Iablanitia 8 f. Com. biser. din Valeabolyasinitia 5 f. 52 xr. Com. biser. din Gerbovetiu 4 f. 20 xr. Com. biser. din Petnicu 2 f. Com. bis. din Lapusnicu 3 f. Com. biser. din Globucraiovei 50 xr. Com. biser. din Plugov'a 7 f. 66 xr. Com. biser. din Borloveniu vechiu 13 f. 60 xr. Com. biser. din Domasin'a 10 f. Com. biser. din Mocerisiu 1 f. Com. biser. din Dalbasiestiu 5 f. 20 xr. Comun'a biser. din Patafiu 4. f. Com. biser. din Bani'a 19 60 xr. Com. viser. din Topetiu 6 f. 88 xr. Com. biser. din Verendinu 2 f. 40 xr. Com. biser. din Rudari'a 4 f. Com. biser. din Cuptôre 4 f. Com. biser. din Cornarev'a 3 f. 90 xr. Com. biser. din Plavisievitia 4 f. 70 xr. Com. biser. din Prigoru 12 f. Com. biser. din Globureu 1 f. 26 xr. Com. biser. din Ogradin'a 2 f. 83 xr. Com. biser. din Pervov'a 4 f. Com. biser. din Siopotulu nou 5 f. 20 xr. Com. biser. din Tesilnit'i'a 6 f. 36 xr.

Editur'a și tipariulu tipografiei archidieceșane.